

BLOGI

Käytännön opas valuuttakurssin muuttamiseen – devalvaatio 1967

Historia | 05.11.2024 | Vappu Ikonen

KIRJOITTAJA

Vappu Ikonen
Historiantutkija

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi oli muitten Bretton Woods -järjestelmään kuuluneitten maitten kera sitoutunut kiinteän kurssin tavoitteeseen. Tästä tavoitteesta jouduttiin sekä Suomessa että muissa maissa luopumaan useita kertoja talouden rakenteellisten ongelmien takia.

1960-luvun puolivälissä Suomen suhdanteet heikkenivät eikä vienti enää kasvanut. Tarvittiin uusi devalvaatio palauttamaan kilpailukyky, edistämään Suomen integroitumista länteen ja turvaamaan uusien teollisuusalojen toiminta. Vuonna 1962 säädetyin uuden rahalain mukaan valuutan arvosta vastaisivat jatkossa sekä Suomen Pankki että valtioneuvosto yhdessä. Niinpä valtiovarainministeri Mauno Koivistolla oli keskeinen rooli devalvaation suunnittelussa.

Devalvaation käytännön valmistelut aloitettiin kesällä 1967 hyvin salaisina. Rahalain mukaan valuuttakurssin muutoksen valmisteluun liittyvät asiat on pidettävä salassa, kunnes valtioneuvosto on tehnyt asiasta päätöksen. Lisäksi tiedon enneaikainen ilmitulo olisi antanut mahdollisuuden markkinaspekulointiin, jolla puolestaan olisi voinut olla haitallisia vaikutuksia. Operaatio sai nimekseen Esteri. Salaisia valmistelijoita olivat ministeri Koiviston ja pääjohtaja Klaus Wariksen lisäksi eräät Suomen Pankin virkamiehet, heistä tärkeimpinä johtokunnan jäsenet Heikki Valvanne ja Timo Helelä.

Suomen Pankin arkistossa Heikki Valvanteen kokoelmaan kuuluva kansio ”[Devalvaatio 1967 – operaatio Esteri](#)” kuvaa vuoden 1967 devalvaation suunnittelua ja toteutusta vaihe vaiheelta.

Varhaisin devalvaatioon viittaava paperi Esteri-kansiossa on 28.7.1967 muistio otsikolla ”Maunonpäivän vaihtoehto”. Ilmeisesti johtokunnan jäsen Timo Helelän kirjoittamassa muistiossa käydään läpi devalvaation mahdollista tarvetta ja toteutusajankohtaa.

Seuraava, 12.8. päivätty paperi on jo otsikoitu "Operaatio Esteri". Salaisen paperin jakelulistalla olivat Suomen Pankin johtokunnan jäsenet ja valtiovarainministeri Koivisto. Laajahkossa Timo Helelän ja Jouko Voutilaisen laatimassa muistiossa tarkastellaan aluksi talouden tasapaino-ongelmia ja erilaisia politiikkavaihtoehtoja. Muistiossa päädytään suosittelemaan kasvupoliittista toimenpidepakettia, jossa devalvaatio on yksi osa.

Paperissa pohditaan miten devalvaation valmistelu saadaan pidettyä salaisena: on hankittava pohjoismaitten keskuspankkien pääjohtajien kotinumerot, ostettava lentoliput Washingtoniin käteisellä ja salanimellä "Koskinen" ja ryhdyttävä harhautusoperaatioihin, joilla pyritään salaamaan asiaan vihkiytyneitten virkamiesten todellinen olinpaikka "E"-viikonloppuna. Devalvaatiota suunniteltiin tosiaan aluksi viikonlopuksi, mutta lopulta valmistelupäiväksi valittiin keskiviikko 11.10..

Kansiossa on muistioitten lisäksi runsaasti kansantaloudellisia laskelmia devalvaation mahdollisista ja toivotuista vaikutuksista.

"Teknillisiä toteutuspunkteja"-muistio 11.9.1967 käy läpi jo devalvaation käytännön toteutusta ml. eri tahojen informointiajankohta. Näitä olivat IMF, hallitus, tasavallan presidentti ja pohjoismaitten keskuspankkien pääjohtajat. "Rossin matkapunktit" 23.9. oli tehty johtokunnan jäsenen Reino Rossille IMF:n vierailua silmällä pitäen.

IMF:n kokous pidettiin syyskuussa 1967 Rio de Janeirossa. SP:n johtokunnan jäsen Reino Rossi matkusti sinne sopimaan devalvaatiosta (tai siis hakemaan sille lupaa). Mukana oli myös Mauno Koivisto, jota veikkailtiin SP:n seuraavaksi pääjohtajaksi jo aiemmin vuonna 1967 erostaan ilmoittaneen Wariksen tilalle.

Uudet kurssit tulivat voimaan torstaina 12.10.1967. Sekä "E"-päivä 12.10. että sitä edeltävät päivät on suunniteltu minuuttiaikataululla. X-kopioitten eli xerox-kopioitten määrä on tarkkaan laskettu, samoin se, milloin tiedotteet annetaan kääntäjille. Devalvaation valmistelupäivänä 11.10. IMF:n johtokunta piti kokouksen ja antoi suostumuksensa.

Suunnitelmat olivat tehty hyvin ja kellontarkasti ja kaikki sujui kuten pitikin. Niinpä "E"-päivänä 12.10.1967 voitiin ilmoittaa ulkomaisten valuuttojen arvon nousseen reilun 30 %.

Kansion loppuosassa käydään läpi eri tahojen reaktioita devalvaatioon sekä tarvittavia hallituksen toimia mm. vientimaksulain korottamiseksi.

Kuten tunnettua, Suomi joutui devalvoimaan vielä muutamia kertoja 1970- ja 1980-luvuilla. Viimeinen devalvaatio osui Neuvostoliiton romahduksen aiheuttaneen viennin katastrofimaisen pudotuksen jälkeen vuoteen 1991.

Suomen Pankin johtokunnan jäsen Heikki Valvanne

Valtiotieteen tohtori Heikki Valvanne (1919–1985) työskenteli Suomen Pankissa vuosina 1945–1974. Hän aloitti tutkijana, yleni johtajaksi vuonna 1957, sitten johtokunnan vt. jäseneksi ja lopulta johtokunnan jäseneksi vuosiksi 1968–1974. Erottuaan Suomen Pankista Valvanne siirtyi Mortgage Bank of Finlandin toimitusjohtajaksi vuosiksi 1974–1983. Hänellä oli lisäksi lukuisia luottamusvirkoja.

Heikki Valvanteen lähes 30-vuotinen ura Suomen Pankissa ajoittuu ns. kahlitun rahan aikaan. Raha- ja valuuttamarkkinoitten säätelykaudella Suomen Pankin vaikutusvalta ulottui paljon rahamarkkinoita laajemmalle. Tämä näkyy myös Valvanteen laajassa, aiheittain järjestetyssä arkistossa. Kansioitten nimet ulottuvat raha- ja luottopolitiikasta valtionalouteen, suhdannepolitiikkaan, tulopolitiikkaan, sijoitustoimintaan, finanssitoimikuntaan, rahauudistukseen, investointeihin ja puolustustaloudelliseen suunnitteluun.

Ensimmäiseksi julkaisuarkistossamme julkaistaan vuoden 1967 devalvaation valmisteluita ja toteutusta kuvaava kansio nimeltään ”Operaatio Esteri 1967”. Heikki Valvanteen arkisto digitoidaan ja julkaistaan kokonaisuudessaan lähivuosina.

Heikki Valvanne 1945. Suomen Pankin kuva-arkisto.

Klaus Waris ja Mauno Koivisto. Suomen Pankin kuva-arkisto.

Maunonpäivän muistio 28.7.1967, sivu 1.

Teknillisiä toteutuspunkteja.

Lehtileike Savon Sanomat 13.10.1967.

Asiasanat

devalvaatio, historia, Suomen Pankki